

IRAK'TA İSTİKRAR ARAYIŞI VE YENİ HÜKÜMET

Soner Doğan

İNSAMER

İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Doğan, Soner. "Irak'ta İstikrar Arayışı ve Yeni Hükümet", İNSAMER, 08.06.2020.

 Analiz

Uzun yıllardır istikrarsızlık içinde bulunan Irak'ta Mayıs ayı başında göreve gelen Mustafa Kazımi hükümeti, kronik siyasi ve ekonomik sorunların yanı sıra ülkedeki mezhebî gerilim ve İran nüfuzu ile de mücadelede büyük bir sınamayla karşı karşıya. Bölgenin içinde bulunduğu gergin durum dikkate alındığında, birçok gözlemci Kazımi'nin şansını da selefleri gibi yüksek görmüyor.

Bilindiği gibi, 2003 yılındaki Amerikan işgalinden bu yana Irak -yapılan seçimlere rağmen- sürekli bir hükümet kurma krizi yaşıyor. Bu krizlerin oluşmasına Amerika'nın Irak için benimsediği "ortaklıkçı demokrasi" (consociational democracy) neden oluyor. İktidar paylaşımı, büyük koalisyon, özerklik ve azınlık vetosuna dayanan bu demokrasi modelinde, Irak'taki toplumsal ve siyasi çeşitlilik göz önüne alındığında yaşanan hükümet krizleri daha iyi anlaşılabilir. İşgal döneminden sonra

Irak'ta 2005 yılında düzenlenen ilk genel seçimlerde kendilerine haksızlık yapıldığını düşünen Sünniler seçimleri boykot etmişti. Sünnilerin boykot ettiği seçimler sonucunda, hükümet krizi İbrahim el-Caferi'nin başbakan adayı olarak hükümeti kurma göreviyle başladı. Daha önceki geçici hükümette de başbakanlık görevini yürüten el-Caferi, yaklaşık dört ay süren siyasi krizden sonra yeterli desteği alamadığı için hükümet kurma görevinden çekildi. Akabinde Nuri el-Maliki'nin başbakanlık için parlamentodan gereken desteği almasıyla hükümet krizi çözüldü. Maliki döneminde (2006-2014) yine birçok hükümet kurma süreci ve uzun soluklu istikrarsızlıklar yaşandı. Ülkede 2007 yılında Sünni bloğun hükümetten çekilmesinden sonra altı ay; 2010 genel seçimlerinden sonra dokuz ay; 2014 genel seçimlerinden sonra da altı ay hükümet kurma krizleri yaşandı. 2018 yılındaki genel

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

seçimlerde Haydar el-İbadi yerine hükümeti kurma görevi Adil Abdulmehdi'ye verildi. Seçimlerden sonraki altı aylık süreç sonunda Abdulmehdi hükümeti Irak Parlamentosu'ndan güvenoyu alarak göreve başladı. Bu dönemde Irak'ın içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal koşullarda herhangi bir iyileşme yaşanmaması, hükümet karşıtı gösterilerin devam etmesi ve bu süreçte 700'e yakın kişinin hayatını kaybetmesi üzerine Irak'ın en yüksek Şii dinî mercii olan Ali es-Sistani'nin Adil Abdulmehdi'yi istifaya davet etmesiyle Abdulmehdi görevinden istifa etti.

Abdulmehdi'nin istifası sonrası yukarıda ifade edilen krizlere bir yenisi daha eklenmiş oldu. Yaklaşık altı aylık süreç sonunda, 6 Mayıs 2020'de Mustafa Kazımi hükümeti Irak Parlamentosu'ndan onay alarak Irak'ın 2003 Amerikan işgali ve rejim değişikliğinden sonraki yedinci hükümeti olarak göreve başladı. Yeni hükümet kabinesindeki 22 bakanlıktan 15'i parlamentodan onay alırken 5'i (Adalet, Göç ve Göçmenler, Tarım, Ticaret ve Kültür Bakanlıkları) için gösterilen adaylar onay alamadı. Dışişleri ve Petrol Bakanlığı için ise aday gösterilmediğinden oylama yapılamadı. Kazımi, mayıs ayında hükümetin tüm kabine üyelerini tamamlamak için uğraşacağını söyledi (Halawa, 2020).

Saddam Hüseyin rejimi zamanında Irak muhalefetine önde gelen isimlerinden biri olan Mustafa Kazımi, Baas rejimi tarafından işlenen suçları belgelemek üzere kurulan Irak Arşiv Vakfı'nın kurucusudur. Vakfın yöneticiliğini de yapan Kazımi, eski başbakan Haydar el-İbadi tarafından göreve getirilmeden önce, 2012-2016 yılları arasında al-Monitor gazetesinin Irak bölümü editörlüğünü yapmıştır (Al-monitor, 2020). Gazeteci ve aktivist kimliği yanı sıra İngiliz vatandaşlığı da bulunan Kazımi, Irak'ın yeni başbakanı olarak 2022 seçimlerine kadar

görev yapmayı planlamaktadır. Midde East Eye'daki bir haberde, Kazımi'nin başbakanlık sürecinde İran ve Amerika'nın ortak tutum takındığı iddiası yer almıştır. Buna göre İran, kendisine uygulanan bazı yaptırımların kaldırılması karşılığında (Avrupa'da dondurulan parasının bir kısmının serbest bırakılması gibi) Kazımi'nin adaylığına yeşil ışık yakmıştır. Normalde Iraklı Şii gruplardan Kataib Hizbullah gibi önde gelen İran yanlısı milis örgütleri Kazımi'nin adaylığına karşı çıkmaktadır. Kataib Hizbullah'ın lideri Ebu Ali el-Askeri, Kazımi'yi Süleymani ve diğer Haşdi Şabi liderlerinin öldürülmesinden sorumlu tutmuş ve tehdit etmiştir. Fakat iddialar gösteriyor ki, İran ile Amerika arasında bir anlaşma sağlanmış ve Kazımi, Irak Parlamentosu'ndaki Şii gruplardan destek almıştır

(Hearst, 2020). Diğer taraftan Kazımi, önceki başbakanların aksine, Irak Parlamentosu'nda kontrol edeceği ya da destek alacağı doğrudan bir gruba sahip değildir.

Kazımi'nin Irak için birincil önceliği ulusal güveniktir. İran destekli Şii milislerin kontrol altına alınmaması, Irak güvenlik güçleri için öncelikli konular arasındadır. Haşdi Şabi'nin ordu bünyesine katılmaya pek istekli olmaması, toplumsal olarak da sorun teşkil etmektedir. Bu milis yapılanmalara karşın, son yıllarda toplumda İran karşıtlığı üzerinden bir Irak milliyetçiliğinin yükseldiği de gözlemlenmektedir. Kazımi hükümeti için bir diğer öncelikli alan ise, Irak devlet egemenliğinin sağlanması ve devlete dışarıdan müdahalelerin önüne geçilmesi konusudur. Ülkeyi İran ve Amerika arasında savaş alanı olmaktan kurtarmak isteyen Kazımi için bir diğer öncelikli mesele ise ülke genelinde yaygınlaşan protestoların önüne geçmektir. Bu kapsamda, ilk kabine toplantısındaki ilk icraatı, 1 Ekim 2019 tarihinden bu yana tutuklu bulunan protestocuların serbest bırakılması

Milis yapılanmalara karşın, son yıllarda toplumda İran karşıtlığı üzerinden bir Irak milliyetçiliğinin yükseldiği de gözlemlenmektedir.

olmuştur; ayrıca protestocuların yaralanmasına ve ölümüne neden olan milislerin yakalanması için de özel bir komite oluşturulması emrini vermiştir. Kazimi, sıkıntılı süreçler yaşayan Irak sağlık sisteminin iyileştirilmesi için de adım atılacağını belirtmiştir. Özellikle tüm dünyayı etkileyen koronavirüs sürecinde bu karar büyük önem arz etmektedir. Son olarak düşen petrol fiyatları sebebiyle petrole bağlı olan Irak ekonomisinin uğradığı zararın azaltılmasına yönelik bazı politikaların hayata geçirileceği de açıklanmıştır.

Kazimi, yukarıda belirtilen öncelikli alanlar dışında, hükümetin temel görevini, eğer erken seçim olmazsa, 2022 yılında yapılacak olan genel seçimlere kadar ülkedeki siyasi süreci ve kurumları aktif hâlde tutmak olarak açıklamıştır. Bu kapsamda seçim yasasında değişiklik yapılması gerektiği hususu üzerinde duran Kazimi, ülkedeki güvenliği sağlamak ve DAESH ile mücadeleyi sürdürmek için önceki başbakan Abdulmehdi tarafından Basra'daki göstericilere ateş açıldığı için görevden alınan Abdul Wahab el-Saadi'yi tekrar Irak Terörle Mücadele Birimi'nin başına getirmiştir.

Kazimi'nin kurduğu teokratik hükümetin ekonomik sıkıntıları çözmesi, Irak halkı için önemli bir dönüm noktası olacaktır. Ülkedeki protestoların da kaynağı olan yolsuzluk, bürokrasinin yozlaşması, iç güvenlik gibi konular hükümeti bekleyen diğer önemli

sorunlardır. Nitekim Şii lider Mukteda es-Sadr'a bağlı Şii milletvekilleri, hükümete bu sorunları çözmesi için 100 günlük bir süre tanıdıklarını açıklamışlardır. Milletvekilleri, bu süre boyunca Kazimi'yi destekleyeceklerini fakat başarısız olması durumunda desteklerini çekeceklerini ifade etmişlerdir (Iraqnews, 2020).

Sonuç olarak Irak'ın uzun süredir devam eden iç istikrarsızlığı, halkı derinden etkilemektedir. Siyasi olarak da istikrarsız bir politika izleyen Iraklı yöneticiler, İran ve Amerika'nın etkisi altında kalmaktadır. Ayrıca koronavirüs pandemisiyle birlikte ülkedeki koşullar her geçen gün daha da ağırlaşmakta, sorunlar derinleşmektedir. Kazimi hükümetinin güvenoyu alması ve göreve başlamasından sonra ülkedeki bazı sorunların kısa vadede çözülemeyeceği uzmanlar tarafından değerlendirilmektedir. Ancak hükümetin öncelikle finansal bozulmanın önüne geçmek, iç güvenliği sağlamak, koronavirüs mücadelesinde etkin çözümler geliştirmek için politikalar uygulayacağı belirtilmektedir. Muhakkak ki mali problemlerin ve sağlık alanındaki sorunların çözümü noktasında atılacak adımlar, Irak halkını da rahatlatacak ve sokaklardaki gösterilerin bitmesinde etkili olacaktır. Ayrıca Irak Başbakanı Kazimi'nin gazeteci ve aktivist kimliği, özgürlükler bağlamında Iraklılar için yeni bir sayfanın açılacağı anlamını da taşımaktadır.

Kaynakça

Halawa, H. (2020). Renewed protests as al-Kadhimi's appointment is confirmed, <https://www.mei.edu/blog/iraq-special-briefing-challenges-facing-prime-minister-mustafa-al-kadhimi>

Hearst, D. (2020). The secret US-Iran deal that installed Kadhimi in Baghdad, <https://www.middleeasteye.net/news/revealed-secret-us-iran-deal-installed-kadhimi-baghdad>

<https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/05/iraq-new-cabinet-mustafa-kadhimi-economy-security-covid19.html#ixzz6MS1JZWmf>

Iraqnews. (2020). <http://iraqnewsapp.com/1/Article/2244/194989804#.Xr1K5WgzY2w>